

۳۹۶

نور
—
لور
—
۱۱

مبانی اندیشه سیاسی در اسلام
(جلد اول)

مبانی هستی‌شناختی

محمدحسین اسکندری

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

زمستان ۱۳۹۳

اسکندری، محمدحسین، ۱۳۲۴ -
میانی اندیشه سیاسی در اسلام/ محمدحسین اسکندری؛ ویراستار سعیدرضا علی‌عسکری. قم: پژوهشگاه
حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۳.
ج۴. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۳۰۰، ۳۰۱: علوم سیاسی؛ ۹، ۱۰)
بها: ۷۶۰۰۰ ریال
ISBN: 978-600-298-065-6 (ج۱)
ISBN: 978-600-298-067-0 (دوره)

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیفا.
کتابنامه ج۱: ص. [۱۹۳-۱۹۵]؛ همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

مندرجات: ج۱: میانی هستی‌شناختی. ج۲: میانی انسان‌شناختی.
۱. اسلام و سیاست. ۲. اسلام و دولت. ۳. علوم سیاسی. الف. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.
۱۳۹۳ م ۲ / ۵۱۳ الف / BP ۲۳۱
۲۹۷ / ۴۸۳۲
شماره کتابشناسی ملی
۳۷۳۳۸۱۰

میانی اندیشه سیاسی در اسلام (ج۱): میانی هستی‌شناختی

مؤلف: محمدحسین اسکندری

ویرایش: شرکت اعتصام

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

صفحه‌آرایی: کاما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - جعفری

قیمت: ۷۶۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشارات: ۳۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰.

ص.ب. ۳۶۵۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نبش کوی آسکو، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰ - ۰۲۱ و ۶۶۹۷۸۹۲۰

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۵۸ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب مبانی اندیشه سیاسی در اسلام از سرفصل‌های مصوب برای دانشجویان دوره کارشناسی رشته «علوم سیاسی» و «مبانی تفکرات سیاسی در قرآن» از برجسته‌ترین عناوین فرعی «فقه سیاسی» می‌باشد، که از سرفصل‌های مصوب برای دانشجویان رشته علوم سیاسی در مقطع کارشناسی ارشد است. بنابراین کتاب حاضر و جلد‌های بعدی آن می‌تواند منبعی برای استفاده دانشجویان یادشده و همچنین دیگر علاقه‌مندان به مطالعات دینی و فرهنگی به‌ویژه علوم و اندیشه سیاسی باشد.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از مؤلف محترم اثر حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محمدحسین اسکندری و نیز از یاب محترم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای اسماعیل صادق‌الوعد (داراب کلانی) تشکر و سپاسگزاری نماید.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	تبیین موضوع
۳	هدف تحقیق
۵	روش تحقیق
۶	نقد و بررسی
۱۳	سؤالات اصلی و فرعی این تحقیق
۱۳	فرضیات این تحقیق
۱۵	فصل نخست: مفاهیم و کلیات
۱۵	مبانی اندیشه سیاسی در اسلام
۱۵	□ اسلام
۱۶	الف) توسعه تاریخی اسلام
۱۹	ب) گستره جمعیتی جامعه اسلامی
۲۲	ج) قلمرو دخالت اسلام در ابعاد زندگی اجتماعی
۲۳	نخست، عنصر هماهنگی با مقتضیات زمان
۲۴	دوم: عنصر تحول و پویایی در نظام حقوقی و سیاسی اسلام
۲۵	۱. نقش ثبوتی مصالح و مفاسد در قانونگذاری
۲۷	۲. نقش اثباتی عقل در قانونگذاری
۲۷	۳. نقش تطبیقی و استنباطی اجتهاد در قانونگذاری
۲۸	۴. نقش جایگزین و علی‌البدل احکام ثانوی
۲۹	۵. نقش تکمیلی احکام حکومتی
۳۰	د) اهمیت سیاست در اسلام
۳۲	□ اندیشه سیاسی
۴۰	□ مبانی اندیشه سیاسی اسلام

۴۴	علم، سیستم و قانون
۴۵	در تفاوت سیستم و قانون
۴۷	وجود اصول و مبانی در نظام
۴۷	روش آگاهی از سیستم‌های اجتماعی و از آن جمله نظام سیاسی اسلام
۴۹	طبقه‌بندی مبانی اندیشه سیاسی اسلام

فصل دوم: مبانی هستی‌شناختی در اندیشه سیاسی اسلام

۵۵	مقدمه
۵۶	۱. حاکمیت تکوینی خداوند بر جهان و انسان
۵۶	دسته‌بندی آیات حاکمیت
۵۸	آیده حاکمیت و انعکاس علمی و عملی آن
۵۹	حکم فقط حکم خدا است
۶۳	بعد علم و آگاهی در حاکمیت خداوند
۶۵	برتری مطلق حاکمیت خداوند
۶۶	تعیین دیگر در بیان حاکمیت خداوند
۶۹	حاکمیت تکوینی خداوند از مبانی اندیشه سیاسی اسلام است
۷۰	نقش مبنایی حاکمیت تکوینی در قرآن
۷۰	۱. استدلال یوسف
۷۶	۲. استدلال به تحولات شگفت‌انگیز
۷۹	۳. احتجاج نمرود با ابراهیم
۸۴	رد ادعای نمرود
۸۶	۴. جدال موسی و فرعون
۸۷	الف) حاکمیت محور جدال موسی و فرعون
۸۷	۱. جدال موسی و فرعون در دین
۸۸	۲. چالش موسی و فرعون از جهت جمعیت
۹۰	۳. احتجاج موسی و فرعون در معبود
۹۰	۴. احتجاج موسی و فرعون در حکم و فرمان
۹۳	۵. کشمکش موسی و فرعون درباره زمین و محل سکونت
۹۴	ب) لزوم درک اصطلاحات سیاسی قرآن
۹۶	ادعاهای فرعون
۹۶	الف) فرعون مدعی حق حاکمیت است
۹۹	نقش حس‌گرایی در ادعای فرعون
۱۰۰	حد و مرز مدعای فرعون
۱۰۱	ب) فرعون، حاکمیت خدای موسی را انکار می‌کند
۱۰۲	ادعای فرعون متکی بر زور است نه استدلال

۱۰۵	خلاصه و نتیجه
۱۰۷	مبنای اندیشه حق حاکمیت از نظر فرعون
۱۰۸	نخستین مبنای فرعون
۱۰۹	دومین مبنای فرعون
۱۱۰	سومین مبنای فرعون
۱۱۲	مبنای اندیشه حق حاکمیت از دیدگاه حضرت موسی(ع)
۱۱۳	۱. مبنای فرعی لزوم فرمانبری از حضرت موسی(ع)
۱۱۴	۲. مبنای اصلی لزوم فرمانبری از حضرت موسی(ع)
۱۱۴	نخستین مبنای الزام‌آوری
۱۱۶	دومین مبنای الزام‌آوری
۱۱۸	نکات تکمیلی
۱۲۹	۲. هدفداری خداوند در آفرینش جهان و انسان
۱۲۹	مقدمه
۱۲۹	هدفمندی جهان در تحلیل فیلسوفان و متکلمان
۱۳۲	۱. عمل غایتمند و حادثه اتفاقی
۱۳۲	۲. تأثیر دوگانه علت و غایت در نظم
۱۳۴	۳. رابطه هدفمندی شیء با علت غایی آن
۱۳۶	۴. نقش علت غایی در جهت‌دهی فاعل
۱۳۷	۵. علت غایی در افعال الهی
۱۳۹	۶. اهداف اصلی و فرعی
۱۴۱	۷. هدف نهایی و اهداف مقدماتی
۱۴۲	نمود اهداف الهی در موجودات
۱۴۳	۱. نمود هدفداری خداوند در طبیعت
۱۴۳	هدفداری کلی خلقت
۱۴۵	تقسیم‌بندی آیات قرآن
۱۴۵	الف) جهان مجموعه‌ای هدفمند است
۱۴۷	ب) نماد هدفمندی در تک‌تک اجزای جهان
۱۴۸	وجود سلسله‌مراتب در اهداف
۱۴۹	ج) انسان و هدفمندی جهان
۱۵۳	۲. نمود هدفداری خداوند در انسان
۱۵۳	۱. هدفداری مطلق خداوند در انسان
۱۵۵	۲. هدفداری مشروط خداوند در انسان
۱۵۷	۳. هدایت عمومی خداوند نسبت به جهان و انسان
۱۶۱	۴. حاکمیت تشریعی خداوند بر انسان

۱۶۱	۱. هدایت تکوینی
۱۶۲	۲. دوگانگی هدایت تشریعی و تکوینی
۱۶۴	۳. قرآن کریم و هدایت تشریعی
۱۶۴	۱. هدفداری خداوند مبنای اصیل اندیشه سیاسی
۱۶۷	قراین روشنگر مفهوم آیه شریفه فوق
۱۷۲	۲. راه مستقیم فطرت در انسان
۱۷۵	۳. خدا و هدایت انسان
۱۷۷	۴. وسایط هدایت الهی
۱۷۸	الف) هدایت تشریعی مستقیم خداوند
۱۸۱	ب) هدایت تشریعی غیر مستقیم خداوند
۱۸۶	۵. کتاب قانون و آیین نامه راهنمایی بشر
۱۸۸	خلاصه و چکیده
۱۹۰	توجه به چند نکته در آیه یادشده
۱۹۳	منابع و مأخذ
۱۹۷	نمایه ها
۱۹۷	نمایه آیات
۲۰۱	نمایه روایات
۲۰۲	نمایه اعلام
۲۰۳	نمایه موضوعات